

Kierunki zmian w faunie chrząszczy (*Coleoptera*) Ojcowskiego PN w wyniku sukcesji ekologicznej

Directions of changes in the beetle fauna (*Coleoptera*) of the Ojców National Park as the result of ecological succession

ANTONI KUŚKA

Zakład Biologii i Ekologii AWF, ul. Raciborska 1, Katowice

ABSTRACT: Changes in the composition of the beetle fauna in Ojców National Park as the result of succession of ecological system to the forest.

KEY WORDS: *Coleoptera*, succession of ecological system, Ojców National Park.

Ojcowski Park Narodowy utworzony został 14 kwietnia 1956 r. W wyniku wieloletniej ochrony konserwatorskiej terenów otwartych i prawie całkowicie zaprzestania gospodarki rolnej na terenie Parku i w dużej mierze w jego otulinie, obserwuje się zarastanie lasem dawnych pól, łąk, a także wapiennych form skalnych z roślinnością naskalną i ciepłolubną, np. wisienką stepową. Zmniejszyła się bioróżnorodność gatunkowa i ekosystemowa Parku. W związku z powyższym, w kilku miejscach celowo usunięto zadrzewienia na zboczach doliny Prądnika w celu uratowania roślinności ciepłolubnej i żyjących w tym środowisku zwierząt.

Ojcowski PN ma bardzo dobrze opracowaną koleopterofaunę (PAWŁOWSKI i in. 1994; KUBISZ, PAWŁOWSKI 1998) dzięki czemu jest możliwe śledzenie procesów ustępowania i sukcesji wybranych grup chrząszczy. Procesy sukcesji roślinnej, obserwowane zarastanie stanowisk wisienki stepowej przedstawił BAŁA (2001) i ogólnie – zarastanie Ojcowa zbiorowiskami leśnymi – BUCHHOLZ (2001).

Rozpoczęte w 2003 r. badania polegają na odławianiu chrząszczy z rodzin: *Elateridae*, *Cantharidae*, *Curculionidae* na wybranych powierzchniach. Kserotermiczne powierzchnie: „Grodzisko”, „Krzyżowa Góra”, „Psie Klatki”; leśne: „Złota Góra”, „Chełmowa Góra”, wschodnie zbocza doliny Prądnika od „Zamkowej Drogi” po „Górę Koronną”. Na wierzchowinie, na wschód od „Góry Koronnej”, na dawnych polach, a obecnie ugorach rosną zagajniki grabowo-brzozowe z domieszką wierzby, w wilgotnych miejscach z pojedynczymi olchami i jesionami; występują też większe powierzchnie porośnięte klonem jaworem z domieszką graba, buka i innych gatunków drzew.

Niektóre osiągają wiek około 10–15 lat. Dno doliny Prądnika, podobnie jak i innych dolin biegnących wzdłuż potoków spływających do Rudawy, zarasta olchami, pokrzywami, lepiężnikami i innymi roślinami wilgociolubnymi. Wraz ze zmianami florystycznymi zmienia się skład entomofauny.

Nie stwierdzono w lasach Ojcowa reprezentatywnej grupy gatunków chrząszczy z badanych rodzin charakterystycznych dla starych lasów i borów. Interesujące chrząszcze Ojcowa, stosunkowo rzadkie w Polsce, reprezentują faunę świetlistych dąbrów i ciepłych lasów jodłowo-bukowych. Są to z ryjkowców: *Otiorhynchus rugifrons* (GYLL.), *Phyllobius pilicornis* DESBR. a z omomiłków: *Metacantharis clypeata* (ILL.) i ostatnio stwierdzony (KUŚKA i in. 2004) *Malchinus turcicus* PIC – wszystkie występują także w Pieninach.

Wyginęły prawdopodobnie niektóre gatunki kserotermiczne: *Stenopteron intermedium* (EP.) na „Grodzisku” i na podszczytowej polance na wzniesieniu „Psie Klatki” (w pobliżu zachodniej granicy Parku, naprzeciw wylotu Wąwozu Jamki). Tylko na wisience stepowej na „Psich Klatkach” występuje liczna populacja *Coenorhinus pauxillus* (GERM.), na pozostałych stanowiskach kserotermicznych: „Grodzisku”, „Krzyżowej Górze” i innych, albo go brak lub też występuje pojedynczo. Odślonięcie dotychczas zarośniętych zboczy daje szansę na zwiększenie liczebności ginących populacji *Perapion sedi* (GERM.), *Ceutorhynchus unguicularis* THOMS., *C. larvatus* SCHULZE i z pewnością także innych gatunków kserotermicznych, stwierdzonych ostatnio na „Grodzisku”.

Zarośnięte ugory cechuje zupełnie przypadkowa entomofauna, z polifagami: *Strophosomus capitatus* (DEG.) i *S. melanogrammum* (FORST.) na czelę, pojedynczo odłowiono *Anthonomus pomorum* (L.), z pewnością przypadkowy, z pobliskich starych sadów, i kilka innych pospolitych gatunków z rodzajów *Phyllobius* GERM. i *Polydrusus* GERM.

Dno dolin porośnięte pokrzywami to miejsce dominacji ryjkowca *Nedys quadrimaculatus* (L.), a na lepiężnikach od wiosny do późnego lata można spotkać rozpucze *Liparus glabrirostris* KÜST.

Zgodnie z dyrektywą siedliskową, która w ostatnio uchwalonej Ustawie o ochronie przyrody z dnia 26 IV 2004 r. staje się podstawą innych, tradycyjnych form ochrony przyrody, za najbardziej cenne w Ojcowie zostaną chyba uznane ekosystemy naskalne: murawy i ciepłolubne zbiorowiska leśne oraz ich fauna. Ten fakt w pełni potwierdza słuszność odlesiania wybranych zboczy. Dalsze badania entomofauny wybranych siedlisk pozwolą uściślić zakres zabiegów zwiększających bioróżnorodność ekosystemową w Ojcowskim Parku Narodowym.

PIŚMIENNICTWO

- BABA W. 2001: Zmiany w populacji wisienki stepowej *Cerasus fruticosa* PALL. w Ojcowskim Parku Narodowym. [W:] PARTYKA J. (red.): Badania naukowe w południowej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Ojców: 151-155.
- BUCHHOLZ L. 2001: Ochrona ścisła i częściowa ekosystemów leśnych i jej efekty w wybranych miejscach w Ojcowskim Parku Narodowym. [W:] PARTYKA J. (red.): Badania naukowe w południowej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Ojców: 496-500.
- KUŚKA A., WERSTAK K., CHOBOTOW J. 2004: Trzy gatunki *Malthininae* (Coleoptera: *Cantharidae*) – nowe dla fauny Polski. Wiad. entomol., 23 (1): 29-34.
- KUBISZ D. PAWŁOWSKI J. 1998: Suplement do znajomości chrząszczy (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny (w 145 rocznicę rozpoczęcia inwentaryzacji faunistycznych w Ojcowie), Prądnik. Prace Muz. Szafera, 11–12: 293-323.
- PAWŁOWSKI J., MAZUR M., MEYNARSKI J.K., STEBNICKA Z., SZEPTYCKI A., SZYMCZAKOWSKI W. 1994: Chrząszcze (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów ościennych. Ojcowski Park Narodowy, Muz. prof. W. Szafera.

Sezonowe fluktuacje liczebności chrząszczy *Ciidae* (Coleoptera) w rezerwach: „Cisy Staropolskie” i „Brzęki”

Seasonal dynamics of *Ciidae* (Coleoptera) in nature reserves: „Cisy Staropolskie” and „Brzęki”

MONIKA LIK, TADEUSZ BARCZAK

Akademia Techniczno-Rolnicza, Katedra Zoologii, ul. Kordeckiego 20, 85-225 Bydgoszcz, molik@atr.bydgoszcz.pl

ABSTRACT: This paper aims to broaden the knowledge of the influence of the different kinds of habitats for dead wood fungi invertebrates by studying *Ciidae* beetles living in dead and alive basidiocarps of *Fomes fomentarius*. Collections of sporophores were made in the following sites: „Cisy Staropolskie” and „Brzęki”. The total collected *Ciidae* beetles include 12 976 individuals. The number of insects differed significantly among basidiocarps collected in the different habitats and in the different seasons of the year. The number of individuals increased in the autumn and in the winter and it was the lowest in the summer. The most numerous samples were extracted from *F. fomentarius* sporophores collected in „Cisy Staropolskie” site.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Ciidae*, saproxylic insects, *Fomes fomentarius*.